

Huoneentaulu vankiloihin - Autismikirjon henkilö

- Vaikeuksia toimia tilanteissa odotusten mukaisesti ja ymmärtää sanattomia sosiaalisia sääntöjä
- Tulkitsee kieltä hyvin konkreettisesti ja jäykästi, ei osaa "lukea rivien välejä"
- Vaikea ymmärtää toisen henkilön näkökulmia, motiiveja ja oman toiminnan vaikutusta toisiin
- Stressaantuu helposti. Rauhoittuminen voi viedä aikaa. Stressaantuessa toimintakyky romahtaa
- Tukeutuu rutiineihin ja rituaaleihin, ennakoitavuus luo turvallisuutta ja rauhoittaa

Tästä seuraavia mahdollisia vaikeuksia vankilassaolon kannalta

- Ei näytä sopeutuvan yhteisöön, eristäytyy
- Joutuu hyväksikäytetyksi tai kiusatuksi, kun ei ymmärrä toisten tarkoitusperiä
- Joutuu ristiriitatilanteisiin joustamattoman käyttäytymisen tai ajattelun vuoksi
- Ohjelmatyö ei tuota toivottuja tuloksia
- Henkilö ei omasta sujuvasta puheestaan huolimatta ymmärrä toisten hänelle kertomia asioita
- Stressaantuu epäselvistä tilanteista tai muutoksista, voi käyttäytyä aggressiivisesti tai on muutoin vaikeammin ennakoitavissa

Kiinnitä huomiota

- Poikkeava katsekontakti, esimerkiksi katsoo ohi tai tuijottaa intensiivisesti
- Antaa erikoisen vaikutelman
- Asioiden, esimerkiksi kielikuvien konkreettinen ja kirjaimellinen ymmärtäminen
- Ei ylläpidä keskustelua
- Tilanteisiin epäsovivat reaktiot, esimerkiksi naurahtelee vakavasta asiasta puhuttaessa
- Pitää pitkiä yksinpuheluja ymmärtämättä tilannevihjeitä olla hiljaa, puhuu epäolennaisista yksityiskohdista
- Esittää hyvin jyrkkiä näkemyksiä tai tilanteisiin sopimattomia kommentteja / kysymyksiä
- Puheen äänenvoimakkuus tai rytmi ovat poikkeavia
- Säikähtää kosketusta tai häiriintyy taustäänistä tai voimakkaista äänistä / valoista
- Epätyyppillinen liikehdintä, esimerkiksi itsensä heijaaaminen, käsien taputtaminen
- Omien tai toisten sanomisten toistelu

Toimi näin

- Tee tilanteista ja siirtymistä ennustettavia kertomalla henkilölle etukäteen niiden eteneminen: kesto, osallistujat, mitä häneltä odotetaan, onko mahdollisuus taukoihin
- Varmista, että keskusteluja varten on käytössä riittävästi aikaa ja rauhallinen tila
- Älä edellytä katsekontaktia, viistoittain istuminen voi kuormittaa henkilöä vähemmän
- Toimi itse rauhallisesti
- Kieltojen sijaan kerro, mitä toivot henkilön tekevän
- Esitä yksiosaisia, tarkkoja ohjeita, anna henkilölle aikaa ajatella
- Vältä fyysistä kosketusta ja anna riittävästi henkilökohtaista tilaa, mikäli mahdollista
- Hyödynnä keskusteluissa ja ohjeistamisessa kirjoittamista, kuvia tai piirtämistä, sillä autismikirjon henkilöiden näönvarainen tiedonkäsittely voi olla parempaa kuin kuulonvarainen

Huoneentaulu vankiloihin - ADHD-henkilö

- Vaikea säädellä sekä sisään tulevaa tiedon määrää, että omaa käyttäytymistä
- Aivot tuottavat paljon impulsseja, joita ihminen ei saa itse hillittyä
- Keskittyminen lyhytjännitteistä ja katkeilevaa. Toiminta on häiriöherkkää. Ympäristön ärsykkeet vievät herkästi huomion käsillä olevasta asiasta.
- Kiinnostaviin asioihin keskittyminen onnistuu.
- Tahdonalaisen tarkkaavuuden säätelyn vaikeudesta johtuen itseä kiinnostamattomiin asioihin keskittyminen on hyvin vaikeaa.
- Hakee tilanteissa nopeaa mielihyvää tai helpotusta – välittömät "palkkiot" korostuvat.

Tästä seuraavia mahdollisia vaikeuksia vankilassaolon kannalta

- Ei noudata sovittuja suunnitelmia ja sääntöjä eikä motivoitu pitkän aikajänteen tavoitteista
 - Ohjelmatyö ei tuota toivottuja tuloksia
 - Avolaitos sijoituksissa epäonnistumisia hetkessä tehtyjen impulsiivisten ratkaisujen vuoksi
- Epäselvät tilanteet stressaavat, mikä voi näkyä ärtyneisyytenä
 - Stressaantuminen myös voimistaa ADHD-piirteitä
- Ei ymmärrä annettuja ohjeita, etenkin moniosaiset ohjeet voivat jäädä noudattamatta
- Joutuu tapaturmiin tai ristiriitoihin toisten kanssa, kun ei saa hillittyä käyttäytymistään

Kiinnitä huomiota

- Vaikuttaa levottomalta, kiemurtelee tuolissa tai heiluttelee käsiä tai jalkoja
- Vaikuttaa tekevän asioita hetken mielijohteesta, miettimättä pidemmän aikavälin seurauksia
- Yleinen "säätäminen"
- Puhuu päälle, päättää toisen lauseet
- Esittää tavanomaista enemmän vaatimuksia, on malttamaton
- Puhe poukkoilee aiheesta toiseen
- Huomio tarttuu ympäristöön kesken puheenvuorojen
- Ei vaikuta kuuntelevan puhuteltaessa
- Toiminta ja vaihteleva tekeminen vähentävät ylivilkasta käytöstä

Toimi näin

- Käy tilanteiden kesto ja rakenne etukäteen läpi henkilön kanssa
- Järjestä keskusteluille häiriötön tila ja vähennä tietoisesti ärsykejä, esim. sulkemalla ovi
- Toimi itse rauhallisesti
- Tarkkaile henkilön stressitasoa ja tarjoa mahdollisuuksia rauhoittua esimerkiksi tauon pitämisellä
- Käytä selkeitä, yksiosaisia ohjeita
- Varmista ohjeiden ymmärtämistä, esimerkiksi pyytämällä toistamaan
- Vältä tulkintojen tekemistä ihmisen olemuksen perusteella

